

Průzkum fyzického stavu fotografických fondů v Národním archivu

BLANKA HNULÍKOVÁ

Abstract: Survey of the physical condition of photographic collections in the National Archive

A survey of the physical condition of archival documents in the National Archive from 2007 to date, with submitted text focused on the course of the survey until 2013 and its methodology. In the survey, visual, microscopic and analytical assessment techniques are used. From the analytical assessment techniques, we can identify the kind of plastic plate for the photographic documents. Further, for documents with an acetate plate, we can measure the intensity of degradation, the so-called vinegar syndrome using A-D strips. The results of the assessment are entered into a form entitled 'Protokol o kontrole fondů Národního archivu' ('Report on control of National Archive collections'). Data in the form is divided into three parts. The first part contains information identifying the collection, the second part of the form contains information relating to the archival document, and the final third part of the form contains a points assessment. This assessment serves to determine the physical condition of the archival document and propose further procedures. Overall, it can be stated that during the physical condition survey, a survey method was created which would be suitable for most photographic documents. The survey results also resulted in a register of collections according to priority. It was also based on excellent co-operation between restorers and the collection administrators.

KEY WORDS: preventive conservation – collection survey – physical condition survey – vinegar syndrome – survey form

CONTACTS: Blanka Hnulíková, Národní archiv (Oddělení péče o fyzický stav archiválií), Archivní 4/2257, 149 00 Praha 4-Chodovec, blanka.hnulikova@nacr.cz

1. Zaměření průzkumu

V Národním archivu (dříve Státním ústředním archivu) jsou fotografické dokumenty od vzniku archivu v roce 1954. Většina fotografických dokumentů byla plně začleněna do fondů s ostatními dokumenty. Od roku 1990 jsou fotografické dokumenty postupně v celcích oddělovány a vytvářeny samostatné fondy. V novém archivním areálu na Chodovci jsou těmto materiálům vyčleněna dvě celá patra depozitáře, která spravuje 8. oddělení Národního archivu specializované na fotografické, zvukové a filmové materiály. Zde je uloženo asi 2 000 běžných metrů archiválií s fotografickým zaměřením. V dalších odděleních Národního archivu jsou také některé fondy, které obsahují fotografický materiál.

Průzkum fyzického stavu fotografických dokumentů začal ve fondech 8. oddělení Národního archivu. Při průzkumu byly posuzovány pouze materiály se světlocitlivou vrstvou, nebyl hodnocen stav magnetických zvukových nahrávek, videokazet a gramofonových desek. Konkrétně se jednalo o pozitivy s papírovou nebo plastovou podložkou vzniklé různými historickými fotografickými technikami, negativy se skleněnou podložkou, ploché negativy, kinofilmy, diapozitivy se skleněnou podložkou a plastovou podložkou, mikrofilmy, mikrofiše a promítací filmy. (1, 2, 3, 14, 17)

Dále byly prohlíženy fondy 1. oddělení, které má depozitáře na třídě Milady Horákové v Dejvicích. Fondy 1. oddělení jsou tematicky zaměřeny na období do roku 1848. V současné době jsou posuzovány fondy 6. oddělení, specializované na nestátní fondy podle původce. V budoucnu se předpokládá, že budou posuzovány i fondy s fotografickými dokumenty.

1.1 Intence průzkumu

Cílem průzkumu je posouzení fyzického stavu archiválií s přihlédnutím k jeho významu a důležitosti stanovení pořadí naléhavosti konzervátorského a restaurátorského zásahu. Hlavním zdrojem informací je vizuální kontrola materiálu. Záměrem průzkumu je hodnocení fyzického stavu jednotlivých fondů, které vytvoří pořadí fondů podle nutnosti restaurátorského zásahu, upozorní na některá problematická hlediska a současně budou přesně určeny některé druhy archiválií. Závěrem průzkumu jsou i doporučena opatření. ⁽¹⁵⁾

1.2 Průzkum v číslech

Průzkum fyzického stavu fondů 8. oddělení Národního archivu probíhal v letech 2007–2009. Fondy tohoto oddělení jsou uloženy ve dvou podlažích v šesti místnostech depozitního areálu na Chodovci. Celkem bylo hodnoceno 156 archivních fondů. Některé fondy jsou uloženy rozdělené podle materiálů ve více místnostech. Všechny tyto části byly posuzovány individuálně a celkem bylo vypracováno 179 protokolů s výsledky průzkumů. Prohlédnuto a fyzicky zkontrolováno bylo 1600 běžných metrů archiválií. Při testování na určení druhu plastové podložky fotografických materiálů bylo testováno 89 vzorků. Na určení obsahu dřevoviny u obalových papírových materiálů bylo testováno 12 vzorků. Dále byly odebrány stěry na určení aktivity plísní. Celkem bylo provedeno 36 odběrů, z toho byl pouze jeden aktivní na výskyt plísní.

Stejným způsobem byl prováděn i průzkum fyzického stavu vybraných fondů 1. oddělení, který probíhal v období 2012–2013. Celkem bylo prozkoumáno 34 fondů uložených ve čtyřech podlažích v šesti místnostech depozitního bloku v Dejvicích. Celkem bylo vypracováno 36 protokolů a fyzicky bylo zkontrolováno cca 450 běžných metrů archiválií. Také byl identifikován druh plastové podložky u negativů. Celkem bylo provedeno 46 testů. Současně byly také prováděny stěry na stanovení aktivity plísní.

Po ukončení průzkumu fondů 1. oddělení jsou posuzovány fondy 6. oddělení. Zatím bylo vyhodnoceno 12 fondů a průzkum pokračuje.

1.3 Tým průzkumu

Průzkum fondů je prováděn vždy ve spolupráci se správcem zkoumaného fondu nebo jeho zástupce a restaurátorů z 10. oddělení NA. Správce fondu určuje význam posuzovaného archivního fondu a četnost jeho badatelského využívání. Restaurátoři hodnotí fyzický stav, odebírají vzorky plastových podložek na identifikaci druhu, provádějí stěry plísní na testování aktivity a stanovují míru naléhavosti restaurátorského zásahu.

2. Metodika průzkumu

Postup průzkumu v 8. oddělení byl zvolen podle abecedního seznamu fondů. Kontroly jednotlivých fotografických fondů byly prováděny v daných lokacích. Tímto způsobem bylo dosaženo úplného prověření všech materiálů. Tento postup byl zvolen jen pro fondy 8. oddělení, protože fotografické dokumenty jednoho fondu jsou někdy uloženy na několika místech. Například negativy a pozitivy jsou uloženy v jiných místnostech nebo regálech. Výsledky zjištěných pozorování byly zapisovány do protokolu o kontrole. Pro účely tohoto

průzkumu byl vytvořen formulář. Tento formulář byl vypracován jako jednoduchá vyplňovací tabulka ve formátu .doc, která se archivuje v papírové podobě. Systém dat je připraven, aby se mohl kdykoli jednoduše převést do vyhledávací databáze. ⁽¹⁵⁾

Průzkumy fondů v dalších odděleních postupují podle dohody se správcem fondu. Fondy nejsou děleny na více místech. Výsledky zjištěných hodnocení jsou zapisována do stejného protokolu.

2.1 Použité techniky hodnocení

Při průzkumu jsou používány tyto techniky hodnocení: vizuální, mikroskopické a analytické. Vizuální pozorování hodnotilo mechanické poškození, stupeň znečištění, druh uložení (adjustaci, obal), charakteristiku materiálu a prvotní informace při určení druhu materiálu.

Při mikroskopickém pozorování jsou používány přenosné mikroskopy Lumagny – Illuminated Microscope se zvětšením 60x–100x a Lumagny – No 7520 se zvětšením 30x. Pomocí mikroskopů bylo možné identifikovat druhy historických fotografických technik a také rozlišit mezi poškozením plísněmi a zkrystalizovaným znečištěním. Pomůckou pro správnou identifikaci historických fotografických technik je při mikroskopickém pozorování sledování specifické vlastnosti daných technik nebo poškození (např. vlákna papíru, struktura povrchu, popraskání citlivé vrstvy apod.). U poškození plísněmi jsou viditelná mikroskopická vlákna – hyfy. ^(1, 2, 3, 14, 17)

Po mikroskopickém pozorování následuje technika analýz. U viditelného napadení plísněmi byly provedeny stěry pomocí sterilních tyčinek. Hodnocení aktivity plísní prováděla mikrobiologická laboratoř v Národním archivu. ⁽¹¹⁾

Dále jsou prováděny testy na druh plastové podložky u fotografických materiálů; konkrétně: plochých filmů, kinofilmů, mikrofilmů a promítacích filmů. Test na odebraných vzorcích se provádí ve dvou krocích. První krok je nedestruktivní test s použitím polarizačních filtrů. Pozitivní výsledek znamená, že se jedná o materiál polyetylentereftalát (PET). V případě negativního výsledku se může jednat o acetát celulózy nebo nitrát celulózy. Druhým krokem je destruktivní test roztokem difenylaminu, který při pozitivním výsledku určí materiál nitrát celulózy. Negativní výsledek potvrdí materiál acetát celulózy. U materiálu s acetátovou podložkou byla měřena intenzita degradace pomocí A-D stripů. A-D stripy jsou měřicí papírky určené pro měření octového syndromu. Měření je nedestruktivní, ale musí se provádět přímo kontaktně na daném materiálu. Výsledkem měření je bodová hodnota barevné změny papírku, která je měřena srovnáním s přiloženou barevnou škálou. Hodnota škály je v rozsahu 0–3, přičemž hodnota 1,5 bodu je počátek autokatalytické reakce. Materiál s touto a vyšší hodnotou musí být uložen do karantény. ^(7, 16, 18)

Nearchivní obalové materiály a kartonové podložky jsou testovány roztokem florogluciniolu na obsah dřevoviny. Při pozitivním výsledku testu je papír zbarven do fialova a tím je

Obrázek 1: Způsob vkládání A-D stripů a měření přiložením barevné škály

potvrzen obsah dřevoviny v papíře. Obalový materiál s obsahem dřevoviny byl doporučen vyměnit. U některých obalových materiálů bylo měřeno pH (dotykovou elektrodou). Při zjištěných hodnotách nižších než 5,5 pH je navrhováno obalový materiál vyměnit nebo odkyselit. Způsob řešení se liší podle druhu obalového materiálu a podle druhu archivního materiálu, který je v něm uložen. (4, 8, 9, 12, 13, 19)

2.2 Informace v protokolu

Výsledky průzkumu jednotlivých fondů jsou zapisovány do formuláře s názvem „Protokol o kontrole fondů Národního archivu“. Informace se vypisují do protokolu stručnou formou – zakřížkováním příslušné kolonky. Dále jsou stručné informace doplněny číselnou hodnotou o množství dokumentů nebo způsobu zpracování. V případě potřeby jsou informace rozepsány podrobněji v zadní části formuláře.

2.3 Formulář

Formulář shrnuje údaje, které jsou obsahově rozděleny do tří částí. V první části jsou informace identifikující fond. Pro přesnou identifikaci fondu je uvedeno následující: název fondu, NAD (identifikační číslo v databázi Národní archivní databáze), značka fondu, místo uložení fondu (číslo místnosti v depozitním bloku), časový rozsah fondu (datace materiálů obsažených ve fondu) a další údaje související se s průběhem kontroly. Z důvodu lepší orientace je vše názorně označeno na následujícím obrázku číslem 1.

Ve druhé části formuláře jsou informace týkající se archiválií v kontrolovaném fondu nebo části fondu v dané místnosti. Tato část je rozdělena podle druhu archiválie do sjednocených řádků. Zde jsou uvedeny informace o materiálu podložky, množství materiálu ve fondu (zpracovaného, nezpracovaného), způsobu uložení a druhu poškození (mechanického poškození, chemicko-biologického poškození a úroveň znečištění). Souhrnně jsou tyto informace ve schématu označeny číslem 2.

1 **Protokol o kontrole fondů sbírek NA (fotodokumentů)**

Název fondu:		NAD:	Značka fondu:	Karton číslo:	Množství:	Číslo souvisejících protokolů:	Číslo protokolu:					
Časový rozsah fondu:		Místo uložení:		Kontrolovaný díl fondu:		Původ sbírky (fondu):	Datum:					
2	Druh:	Materiál podložky:	Počet	Neprac.	Koment.:	Uložení	Mech.paikoz.	Znečištění	Chem.bib.			
	☐ pozitiv 1.	☐ papír ☐ retule ☐ barva	☐ plast ☐ retule ☐ barva	☐ jiné ☐ retule ☐ barva			☐ volně ☐ nearch. obal Nevh. ☐	☐ papír, arch.obal ☐ rām pasparta Nevh. ☐	☐ album, kniha ☐ archiv. krabice Nevh. ☐	☐ archiv. krabice ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké
2	☐ negativ 2.	☐ sklo ☐ retule ☐ barva	☐ plast ☐ retule ☐ barva	☐ jiné ☐ retule ☐ barva			☐ volně ☐ nearch. obal Nevh. ☐	☐ papír, arch.obal ☐ krabička Nevh. ☐	☐ jiné ☐ archiv. krabice Nevh. ☐	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké
	☐ dlahopisliv 3.	☐ sklo ☐ retule ☐ barva	☐ plast ☐ retule ☐ barva	☐ jiné ☐ retule ☐ barva			☐ volně ☐ nearch. obal Nevh. ☐	☐ papír, arch.obal ☐ krabička Nevh. ☐	☐ jiné ☐ archiv. krabice Nevh. ☐	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké
2	☐ filmový pás 4.	☐ 16mm ☐ barva	☐ 35mm ☐ barva	☐ jiné			☐ volně ☐ nev. krabice Nevh. ☐	☐ kov. krabice ☐ plast. krabice Nevh. ☐	☐ cívka ☐ jiné Nevh. ☐	☐ archiv. krabice ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké
	☐ mikrofilm 5.	☐ perfor. ☐ zabarvený	☐ neperfor. ☐ zabarvený				☐ volně ☐ nev. krabice Nevh. ☐	☐ kev. krabička ☐ papír, arch.Emba Nevh. ☐	☐ cívka ☐ jiné Nevh. ☐	☐ archiv. krabice ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké
2	☐ risky, ostatní materiál 6.	☐ papír ☐ retule ☐ barva	☐ plast ☐ retule ☐ barva	☐ jiné ☐ retule ☐ barva			☐ volně ☐ nearch. obal Nevh. ☐	☐ papír, arch.obal ☐ rām pasparta Nevh. ☐	☐ album, kniha ☐ archiv. krabice Nevh. ☐	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké	☐ mírné ☐ střední ☐ velké
	3	Archivní hodnota: 1 2 3 4 5 (archivní význam, čím významnější tím vyšší)	Četnost využití: 1 2 3 4 5 (čím více využíván, tím vyšší)	Nutnost řešení: 1 2 3 4 5 (čím více poškozený tím vyšší)	Celkem bodů:	Návrh řešení: ☐ nové uložení ☐ očištění ☐ restaurování	Poznámky:					

Obrázek 2: Schéma tematického rozdělení formuláře „Protokol o kontrole fondů“

Třetí část formuláře obsahuje shrnutí výsledku průzkumu fondu. Výsledkem průzkumu fondu je bodové hodnocení, navrhovaná řešení a případná specifikace zjištěného problému. Tato část formuláře je ve schématu označena zelenou barvou a číslem 3.

3. Bodové hodnocení průzkumu

Zásadní informací v průzkumu fondů je bodové hodnocení. Toto hodnocení slouží k posouzení fyzického stavu archiválií a návrhu dalšího postupu. Bodové hodnocení vyjadřuje závěrečné vyhodnocení průzkumu daného fondu v numerické podobě. Číselné hodnocení je výhodné, protože umožní porovnávat fondy s různým obsahem materiálů a v rozdílném fyzickém stavu.

První posuzovanou částí je „Archivní hodnota“, která představuje v bodovém ohodnocení význam fondu v Národním archivu. Způsob hodnocení je následující, čím větší je význam posuzovaného archivního fondu, tím je přiřazeno fondu vyšší číslo. Hodnocení je v rozmezí od 1 do 5 bodů. Kompetenci přidělovat tuto hodnotu měl správce fondu nebo archivář, který posuzuje míru významu fondu v Národním archivu. Například: fond I. kategorie byl hodnocen 4 nebo 5 body; fond II. kategorie byl hodnocen v rozmezí 2, 3 nebo 4 bodů.

Druhou číselnou hodnotou je „Četnost využívání“. Metodika hodnocení je vytvořena tak, že čím více je fond badatelsky využíván, tím je větší bodová hodnota. Bodové rozmezí je od 1 do 5. Tuto hodnotu také stanovuje správce fondu nebo archivář, který zná četnost badatelského využívání daného fondu a je schopen objektivně posoudit vkládaná kritéria. Například: archivnímu fondu, který byl nezpracovaný nebo nebyl vůbec badatelsky využíván, bylo přiřazeno hodnocení 1 bod; fondu zřídka využívanému ve frekvenci 1–2 badatelé za rok bylo stanoveno hodnocení 3 body.

Třetí posuzovanou hodnotou je „Nutnost řešení“. Ta hodnotí naléhavost opatření především na základě míry mechanického poškození, znečištění, chemicko-biologického poškození a způsobu adjustace. Stanovená hodnota je úměrná míře poškození archiválií ve fondu, čím jsou archiválie více poškozeny, tím je přiřazena vyšší bodová hodnota. Hodnoty tohoto hodnocení jsou také v rozmezí od 1 do 5 bodů. Konečné stanovení této hodnoty je vždy výsledkem konsensu mezi hodnotícími restaurátory. Například: fond bez poškození ve správné adjustaci byl hodnocen 1 bodem; fond, který obsahoval plastové negativy s nitrátovou podložkou uložené v papírových obálkách s obsahem dřevoviny je hodnocen 3 body.

Konečné bodové hodnocení je součtem všech třech číselných hodnot. Tato hodnota je v protokolu zapsána v kolonce „Celkem bodů“. Posuzované fondy mohou být tedy hodnoceny v rozsahu od 3 do 15 bodů.

3.1 Doplnující hodnocení

Závěrečné bodové hodnocení je doplněno návrhy řešení a poznámkami. Podle nejčastějších vyhodnocovaných řešení je vytvořena ve formuláři protokolu tato navrhovaná řešení: očištění, nové uložení a restaurování. Vybraný termín byl označen křížkem. Tyto termíny zastupují následující návrhy řešení: očištění – podle druhu fotografického materiálu očistit znečištěný dokument, nové uložení – fotografický dokument uložit do nového archivního obalu vhodného podle materiálu a způsobu uložení bez narušení lokace fondu, restaurovat – celý fond nebo podle výběru restaurovat navrhovaný výběr. Navrhovaná řešení jsou v rozsahu od preventivní konzervace až k úplnému restaurátorskému zásahu. V kolonce poznámky jsou zapsána méně častá řešení a informace, které byly důležité k posouzení důležitosti řešení navrhovaného zásahu. Například: plastová podložka fotografického ma-

teriálu je nitrocelulózová; poškozený podkladový karton fotografií obsahoval dřevovinu, a proto bylo navrženo fotografie z podkladu sejmut a uložit samostatně. ^(6, 10)

3.2 Příklad hodnocení fondu

Archivní fond 1.

☐ tkny, ostatní materiál 6.	☐ papír ☐ retule ☐ barva	☐ plast ☐ retule ☐ barva	☐ jiné ☐ retule ☐ barva		☐ volně obal	☐ sevrch. obal	☐ papír, arch.obal	☐ rám pozparita	☐ a lc
Archivní hodnota: 1 2 3 4 (5) (archivní význam, čím významnější tím vyšší)				Četnost využívání: 1 2 (3) 4 5 (čím více vyžívají, tím vyšší)	Nutnost řešení: 1 2 3 4 5 (čím více poškozený tím vyšší)	Celkový bodů: 10		Návra řešení: ☐ nové složení	☐ očit ☐ resta

Archivní fond 2.

☐ tkny, ostatní materiál 6.	☐ papír ☐ retule ☐ barva	☐ plast ☐ retule ☐ barva	☐ jiné ☐ retule ☐ barva		☐ volně obal	☐ sevrch. obal	☐ papír, arch.obal	☐ rám pozparita	☐ a lc
Archivní hodnota: 1 2 3 (4) 5 (archivní význam, čím významnější tím vyšší)				Četnost využívání: 1 (2) 3 4 5 (čím více vyžívají, tím vyšší)	Nutnost řešení: 1 2 3 (4) 5 (čím více poškozený tím vyšší)	Celkový bodů: 10		Návra řešení: ☐ nové složení	☐ očit ☐ resta

Obrázek 3: Příklady hodnocení fondů

Na předchozím obrázku jsou znázorněny detaily formulářů ukázkových archivních fondů s výsledky hodnocení těchto fondů. Tato ukázka dokumentuje způsob využití výsledných hodnot hodnocení a současně zdůrazní případný problém při zjišťování priority nutnosti řešení.

Vzorově uvedený archivní fond 1 popisuje materiál následujících vlastností:

- o podle archivní hodnoty s výsledkem 4 body se jedná o fond vysoké kulturní hodnoty, pravděpodobně kulturní památka nebo archivní fond I. kategorie
- o hodnocení četnosti využívání má hodnotu 3 body, podle toho vyplývá, že fond je využíván buď pravidelně jedním badatelem nebo několika badateli pouze občasně
- o hodnota nutnosti řešení je 2 body a to znamená, že fond je v dobrém stavu a k řešení jsou pouze drobnosti, např. zkontrolovat druh plastové podložky u negativních materiálů nebo vyměnit nevhodný obalový materiál
- o celkově tento vzorový fond 1 získal hodnocení 10 bodů

Následující ukázkově uvedený archivní fond 2 je hodnocen podle následující charakteristiky:

- o podle archivní hodnoty se 4 body jde o hodnotný fond I. kategorie
- o podle hodnocení četnosti využívání s hodnotou 2 body jde o fond velmi málo využívaný, jedním badatelem a to pouze občasně
- o podle stupně nutnosti řešení se 4 bodovým výsledkem má tento fond velké problémy, je zřejmě nutný restaurátorský zásah
- o celkově popisovaný vzorový fond 2 má 10 bodů

Podle předchozího porovnání ukázkových fondů 1. a 2. je jasné, že nestačí pro objektivní hodnocení fondu jen celkový počet bodů, ale mělo by se také přihlídnout k hodnotě nutnos-

ti řešení. Tato hodnota nejvíce vyjadřuje míru poškození fondu a případné problematické momenty. Pokud by byly vzorově uvedené fondy posuzované podle posloupnosti řešení, je pochopitelné, že fond 2 by byl řešen dříve, přestože oba fondy mají stejný počet bodů. Fond 1 podle hodnoty řešení nemá zásadní problém a může být podle jeho řešení posunuto na pozdější dobu.

3.3 Shrnutí výsledků hodnocení

Po ukončení průzkumu fyzického stavu jednotlivých oddělení jsou vytvořeny tři seznamy protokolů. První seznam je vytvořen podle celkového počtu přidělených bodů od největšího počtu po nejmenší. Druhý seznam je zhotoven z protokolů řazených podle množství bodů, které určují naléhavost restaurátorského a konzervátorského zásahu. Tento seznam je také řazen od největšího počtu bodů k nejmenším. Třetí seznam obsahuje protokoly řazené podle pořadových čísel. Tyto seznamy jsou vypracovány z důvodu lepší orientace v určování prioritního zásahu z hlediska změn uložení, kontroly stavu nebo restaurátorského zásahu. Z návrhu řešení vyplynulo doporučené opatření, z důvodu objektivity je potřebné sledovat v prvé řadě pořadí podle nutnosti řešení s přihlédnutím k celkovému množství bodů.

3.3 Příklady navrhovaných řešení

Dále jsou uvedena konkrétní navrhovaná řešení u jednotlivých fondů. Fondu s názvem Melantrich – štočky a obrazové dokumenty, Praha s číslem NAD 1072/1 bylo navrženo opatření „nové uložení“ s poznámkou štočky. Ve fondu jsou uloženy kovové tiskové předlohy – štočky (slitina se zinkem), které jsou uloženy v nevhodném novinovém papíře a hrozí jejich poškození. Navržené řešení doporučuje na uložení antikorozi balicí papír PH-PACK, plošná hmotnost 70 g/m².⁽⁵⁾

Další řešení vyžadoval fond Sběrka Klement Gottwald s číslem NAD 1327. Navržené řešení je restaurovat s poznámkou sejmut z podkladu. Fond obsahuje pozitivy s papírovou podložkou nalepené na kartonech v nepůvodních albech. Podle testu na přítomnost dřevoviny byl zjištěn její vysoký obsah a potvrzena vysoká kyselost podkladového kartonu alb. U fotografií je viditelné poškození citlivé vrstvy, změny barevnosti a popraskání. Byl vytvořen restaurátorský záměr na citlivé sejmutí fotografií z podkladu, odstranění zbytků lepidel a opravu poškozené citlivé vrstvy a dále všechny sejmuté fotografie nově uložit do obálek z nekyselého papíru vhodného pro ukládání fotografických dokumentů. S přihlédnutím k četnosti badatelského využívání fondu nebyl tento fond zatím zahrnut do plánu restaurování.^(4, 8, 9, 12, 13, 19)

Na závěr je uveden příklad řešení fond Ústřední dopravní institut, Praha s číslem NAD 1406. Navrhované řešení je kontrola fondu s poznámkou identifikace podložky. Fond obsahuje promítací filmy. Postupně byly všechny filmy testovány pomocí testu roztokem difenylaminu. Filmy s nitrocelulóзовou podložkou jsou postupně ukládány do speciálního depozitáře se sníženou teplotou (max. 8°C). U filmů s acetátovou podložkou je doporučeno testovat intenzitu degradace podložky, známé jako octový syndrom. K přesnému stanovení stupně degradace acetátové podložky je vhodné použít test A-D Strips. Při zjištěných hodnotách větších než 1,5 bodu filmy izolovat. Detekované filmy jsou uloženy do karantény. Na obalení jsou použity sáčky z PET (polyetylen) fólie a uloženy do chladu při doporučené teplotě 4–8 °C, max. po dobu 2 let; do té doby se izolovaný materiál musí duplikovat a pak trvale izolovat nebo zamrazit, v mimořádných případech i skartovat.^(16, 18)

4. Závěrečné shrnutí

Průzkumy fotografických fondů stále pokračují. Podle zjištěných navržených opatření, bylo už několik dokumentů ošetřeno. Některé velmi poškozené materiály byly dány k restaurování.

Souhrnně je možné konstatovat, že byla vytvořena metodika průzkumu vhodného pro většinu fotografických dokumentů. Dále vznikl podle výsledků průzkumu registr fondů podle priorit. Současně se také navázala velmi dobrá spolupráce mezi restaurátory a správci fondů.

Použitá literatura:

1. <http://notesonphotographs.org/> staženo 15. 5. 2013
2. <http://www.graphicsatlas.org/> staženo 15. 5. 2013
3. <http://www.ntm.cz/projekty/fototechniky/cs/index.php> staženo 15. 5. 2013
4. INTERNATIONAL STANDARD ISO 18916, *Imaging materials- Processed imaginng materials – Photographic activity test for enclosure materials*, Geneva 2007
5. Karl-Wilhelm JUNGE, *Fotografická chemie*, Praha 1987, s. 191–250
6. KOLEKTIV AUTORŮ, *Conservation of Photographs*, Rochester 1985, s. 71–87
7. KOLEKTIV AUTORŮ, *Conservation of Photographs*, Rochester 1985, s. 88–91
8. KOLEKTIV AUTORŮ, *Conservation of Photographs*, Rochester 1985, s. 94–109
9. KOLEKTIV AUTORŮ, *Ochrana fotografických sbírek*, Praha 1998, s. 43–56
10. KOLEKTIV AUTORŮ, *Restaurování a konzervace skleněných negativů*, Praha 2011, s. 16–43
11. KOLEKTIV AUTORŮ, *Restaurování a konzervace skleněných negativů*, Praha 2011, s. 44–50
12. KOLEKTIV AUTORŮ, *Restaurování a konzervace skleněných negativů*, Praha 2011, s. 115–123
13. KOLEKTIV AUTORŮ, *Restaurování a konzervace skleněných negativů*, Praha 2011, s. 124–125
14. James M. REILLY, *Care and Identification of 19th-Century Photographic Prints*, Rochester 1986, s. 48–72
15. James M. REILLY, *Care and Identification of 19th-Century Photographic Prints*, Rochester 1986, s. 73–110
16. James M. REILLY, *IPI Storage Guide for Acetate Film*, Rochester 1993, s. 1–24
17. Pavel SCHEUFLEER, *Historické fotografické techniky*, Praha 1993, s. 7–54
18. <https://www.imagepermanenceinstitute.org/imaging/ad-strips>; staženo 15. 5. 2013
19. David WILSON, *The Care and Storage of Photographs*, London 1997, s. 12–29